

Intentionalitet

9. juli 2019

Jeg kan forsikre læseren om, at jeg ikke bryder mig om at rødme. Jeg rødmer kun, hvis man griber mig i at sige noget, jeg ikke selv tror på. Rødmen er et højst uvelkomment tegn, der utvetydigt fortæller min opponent, at han eller hun har ramt et ømt punkt. At rødme er for de fleste af os et ikke-intentionelt tegn på svaghed.

Henrik Bandaks selv-oplevede eksempel på ørne-adfærd, hvor ørneparret, efter at nogle mennesker uventet havde udvist "faretruende" adfærd, hentede ungerne en efter en, for at flytte dem til en ny og mere sikker rede, viser til gengæld, at intentionel adfærd ikke er forbeholdt mennesker. Men ørne er højtudviklede væsner, hvor det intentionelle element for længst er blevet en integreret del af livsudfoldelsen. Derfor er det - i denne sammenhæng - ulige mere interessant, at en insektforsker fortæller Bandak, at man kan se eksempler på helt samme adfærd hos den store gedehams. Betyder det så, at selv gedehamse kan udvise intentionel semiotisk adfærd?

Svaret kommer an på, hvad man forstår ved ordet intentionel. Terrence Deacon bruger i sin bog "Incomplete Nature" ordet "Ententionel" i stedet for intentionel, idet han ved ententionel

adfærd forstår enhver adfærd, som sker 'for at' eller 'med henblik på' et eller andet. Den slags undvige-manøvrer kan være OK i en tyk bog, men her på Facebook, bør vi nok være modige nok til at kalde en hammer for en hammer og en intention for en intention. Når noget sker "for at" er det efter normal sprogbrug intentionelt.

At dømme ud fra denne logik er gedehamsens adfærd klart 'intentionel'. Men er intentionaliteten ikke bare en metafor for en handling, som er velkendt hos mennesker, men som hos en gedehams udspringer af en helt anden dynamik? Måske nok, betragtet fra et rent biokemisk synspunkt (det er vanskeligt at afgøre), men bestemt ikke, hvis adfærden vurderes i lyset af evolutionen. Når gedehamsen har udviklet denne beskyttende adfærd over for sit afkom, er det fordi (altså med den intention at), det har kunnet betale sig (groft sagt: de gedehamse, der ikke gjorde det, er for længst blevet udryddet).

Gedehamsens 'intentionalitet' er et faktum - ikke en metafor.

I øvrigt bør man vel i en dybere analyse spørge sig selv om menneskers tegngivning altid er så 'intentionel', som det antages af de mange semiotikere, som har fulgt traditionen fra Ferdinand de Saussure. Mit eksempel med 'at rødme' synes at vise, at menneskelig tegnudveksling langt fra altid er af sproglig art. Så

i det mindste på det punkt synes Peirce's semiotik at være på et mere relevant spor end Saussure-semiologien.